

A kínai hatalmi szerkezet és a reformok összefüggése

Dolgozatomban a hatalmi szerkezet és a reformok összefüggéséről lesz szó. Először egyedi sajátosságokat fogok összevetni, azután a hatalmi szerkezet általános és sajátos vonásairól fogok beszélni, ezen belül Kína helyét fogom meghatározni a hatalmi szerkezet alapján, és a szerkezet dinamikáját és a reformok összefüggését fogom részletezni. A reformokat nem egyedi fajtáik szerint fogom elmondani, hanem a hatalmi szerkezet újratermelésében megjelenő funkcióik, illetve annak hatása szerint.

Az egyedi sajátosságok közt Kelet-Európát és Kínát hasonlítom össze röviden.

A fejlettség szintje

Kelet-Európához képest: az analfabetizmus 2002-ben a kelet-európai átlag 10-szerese. Az egy főre jutó GDP a fele a Kelet-Európában legalacsonyabbnak. 2004-ben a GDP-ben: a mezőgazdaság és az ipar aránya volt a legmagasabb, és a szolgáltatás a legalacsonyabb. Ugyanakkor a fejlődés sebessége szempontjából Kínában az analfabetizmus 1990 és 2002 között a felére esett vissza, az egy főre jutó GDP háromszorosára növekedett, a külföldi tőke beáramlása a GDP arányában 17-szeresére nőtt, a külföldi tőke mennyisége pedig megkétszereződött. 2003-ban a külföldi tőkeberuházás (FDI) volumene ötszöröse a kelet-európainak. Ha a makroegyensúlyt nézzük, akkor Kína költségvetési mérlege 2004-ben negatív volt, ugyanúgy, mint az összes kelet-európai országé, a külkereskedelmi mérlege viszont pozitív volt, szemben a többiekével. A folyó fizetési mérleg/fő szintén pozitív volt, míg ez Bulgária kivételével az összes kelet-európai országban negatív volt. A makrofeszültségekkel kapcsolatos néhány mutató további előnyöket jelez: az inflációs ráta fele a kelet-európai átlagnak; a munkanélküliségi ráta is a fele, bár ezt ha területenként

* *A szerző a MTA Közgazdaságtudományi Intézetének tudományos főmunkatársa*

nézzük, akkor óriási különbségek vannak; a Gini-koefficiens (ami a jövedelmi egyenlőtlenségeket mutatja) viszont Kínában a legmagasabb.

Mi áll a gyorsabb növekedés hátterében? Talán a reformok sebessége tért el? Kínában az a reformok bevezetésének szokásos módja, hogy fokozatosan indulnak, először lokálisan kísérleteznek, majd szektorról szektorra terjednek a reformok. Ez a taktika azonban nem egyedülálló. Gyakran hasonló módszerrel vezettek be reformokat Magyarországon is, ugyanakkor a bevezetett reformok nem dinamizálták kellőképpen a gazdaságot.

Talán a reformok egymásutániségében van a különbség? Kínában előbb a mezőgazdaságban történtek reformok az 1979-82-es időszakban, amikor a szoros pártállami kontroll visszavonult a szektorból, és néhány termék kivételével piaci árakon lehetett gazdálkodni. Az ott felhalmozott tőke megtakarításokban jelent meg, és ez teremtett beruházási lehetőséget. Ugyanakkor Lengyelországban a mezőgazdaság magánkézben volt az 50-es évek vége után, és mégsem történt hasonló gazdasági növekedés.

Vajon a gazdaságpolitikai stratégiák voltak-e eltérőek, melyek az átalakulási folyamatot elindították? Ilyenek voltak a gazdasági döntések decentralizálása, a törvényi szabályozás bevezetése a gazdasági tevékenységben; a privatizációs tevékenység, a magánszektor és a piaci viszonyok kialakulásának elősegítése; az árliberalizáció, a piaci nyitás, beruházásbarát környezet teremtése a külföldi tőke becsábítására; csatlakozás nemzetközi szervezetekhez stb. Nem, mindezeket a stratégiai döntéseket Kelet-Európában is meghozták.

Esetleg a meghozott döntések után felmerült problémák voltak különbözőek? Másképpen zajlik-e az állami- és gazdasági szféra bomlása, s ezekhez képest az új gazdasági intézmények fejlődése? Nem merül-e fel a halmozott bizonytalanság, a hirtelen eltűnő régi és a lassan kifejlődő új intézmények miatt, amelyek egyszerre érintik a társadalom széles rétegét? Elenyésző-e a korrupció, a maffia beszívargása, az állami vagyon értékeinek kiürítése, a magánszférába szivattyúzása, a rövidtávú haszonszerzési érdekek a munkanélküliség, a veszteséges állami vállalatok száma, a körbetartozás, a növekvő

jövedelemeltérések, a környezetrombolás? Mindezek a problémák ugyanúgy Kínában és Kelet-Európában is megjelentek a gazdasági átalakulás során.

Esetleg eltérő megoldásokat találtak ki a felmerülő problémákra? A szakirodalom alapján azt lehet látni, hogy különböző mértékben és különböző sikerrel, de hasonló válaszok szerepelnek a kínai és a kelet-európai kormányok programjában és tevékenységében is. A megoldások között szerepelt a törvényi szabályozás elősegítése, a maffia és a korrupció megfékezése, akadályok gördítése az állami vagyon leszívása elé, a munkanélküliek átképzése, a tartozások ellensúlyozása részesedéssel, a veszteséges vállalatok megmentése, felszámolása vagy privatizációja, a bankreform, a szociális háló kiépítése és fejlesztése, a környezettudatosság növelése stb.

Ha a fentiekben nem, akkor miben tér el az átalakulási folyamat? Először is azt lehet látni, hogy az eltérés nem a reformok sorrendjében, hanem az átalakulás sorrendjében van. Kelet-Európában a politikai átalakulás megelőzte a gazdaságit. Kínában a gazdasági átalakulás előzi meg a politikait. Ez a sorrend viszont meghatározza a gazdasági és politikai evolúció eltérő politikai és gazdasági körülményeit. Kínában ugyanis a gazdasági átalakulás autoriter politikai körülmények között zajlik, nagy gazdasági növekedéssel kísérve. Kelet-Európában a gazdasági átalakulás demokratikus politikai berendezkedés alatt történik, elnyúló gazdasági krízis és lassú regenerálódás kíséretében.

Vajon ha előbb történt volna a gazdasági átalakulás Kelet-Európában is, elképzelhető-e, hogy az a diktatúra körülményei között szerencsésebb lett volna? Elképzelhető, de számos diktatúra gazdaságilag stagnáló, mint amilyenek például a kelet-európaiak is voltak. Vajon a gazdasági átalakulás elsődlegessége a magasabb gazdasági növekedést és gazdasági válság elkerülésének lehetőségét jelenthette volna-e Kelet-Európában is? Lehetséges, de a legtöbb kelet-európai ország még reformokat sem hajtott végre a pártállami időszakban; másoknál a gazdasági reformok ellenére sem történt meg először a gazdasági átalakulás. Megmenthette volna-e a rendszert az összeomlástól az a folyamat, ahogy ez Kínában történt? Elképzelhető. Ezzel szemben mindegyik kelet-európai ország gazdasági válsággal és a párt

legitimációjának elvesztésével végezte. Akkor miért nem követte Kelet-Európa a kínai stratégiát? Vajon ez csak elhibázott stratégia volt? A kérdésre válaszul az, hogy az okok elsősorban a hatalmi szerkezet eltéréseire és annak következményeire vezethetők vissza, amelyek az átalakulás útjait és feltételeit meghatározták

Milyen volt ez a hatalmi szerkezet? A hatalmi szerkezetnek meghatározható elemei és kapcsolódási elvei voltak. Létezett az állami és a párthierarchia. Az állami hierarchiába beleértendő az államilag monopolizált gazdaság, s vele az állami tulajdonban levő vállalatok is. A párt- és az állami hierarchia nem volt elszigetelt egymástól. Összekötötték azokat a párt hatalmi eszközei. Ezek a különböző eszközök áttörték a nem párthierarchia intézményének kereteit, és az ott meghozott döntéseket a pozícióstruktúrán, a tevékenységstruktúrán, a szervezeti struktúrán és az egyéni döntéshozókon keresztül is lefedték. Ilyen volt például a nómenklatúrarendszer, vagyis a káderhatáskör, amit jól ismerünk. A káderhatáskör azt jelentette, hogy a különböző, nem pártintézmények stratégiai pozícióit a párt döntése alapján tölthették be, továbbá a szabadságolástól kezdve az eltávolításig mindent csak a párt előzetes döntésének jegyében lehetett végrehajtani. A káderhatáskör gyakorlása révén e függőségi szálak türemkedtek a nem pártintézmények keretein belülré, és fedték le azok kulcspozícióit. Ugyanígy más függőségi szálak is összekötötték a két hierarchiát (csak a fontosabbakat említem): a területfelelősségi rendszer a tevékenységstruktúrán keresztül, az instruktori rendszer a szervezeti struktúrához tapadva, a pártfegyelemmel járó követelmények az egyéneken keresztül kapcsolódott a döntésekhez. Ez azt is jelenti, hogy már nem beszélhetünk szigorúan véve állami hierarchiáról, hiszen a hierarchiának az adott szintjein elvileg egyenrangú szereplők foglalnak helyet, ahol az utasítások, elvárások és az érdekérvényesítés egy – a hierarchián belüli – függőségi csatornán (szálon) továbbítódnak. A két hierarchiát összekötő szálak többszálú függőséget, illetve többszálú érdekérvényesítési lehetőséget is létrehoztak azok számára, akik ehhez kötődtek. Egy-egy döntéshozóhoz ennyi irányból jönnek az elvárások, de ugyanennyi irányba érvényesítheti az érdekeit is. Más szóval, az összekötő szálak

a hierarchia egyes szintjei közötti egyenlőtlenség mellett a hierarchia adott szintjén szereplők közötti egyenlőtlenséget is létrehozták. A közvetlen kapcsolat nemcsak szerkezeti egyenlőtlenséget vont maga után, hanem azt is, hogy minden gazdasági döntés közvetlenül politikai érzékenységet, illetve minden politikai döntés közvetlenül gazdasági érzékenységet váltott ki.

Még egy nagyon fontos eleme volt ennek a döntési szerkezetnek: a döntéseket ezeken a hierarchián belüli és hierarchiák közötti függőségi vonalakon rövidre lehetett zárni. Például: ha egy miniszteriumi értekezletre, ahol a nyugati exportról vagy a Szovjetunióba irányuló kivitelről volt szó, meghívták a stratégiailag fontos vállalatokat, ebben az esetben ezek a vállalatok vezetői olyan állam- és pártapparátusi döntéshozókkal tudtak találkozni, akikkel egyébként a saját szintjükön soha nem tudtak volna. Ugyanígy lehetett a két hierarchia között is ezt a rövidre zárást kialakítani, mondjuk úgy, hogy a párt Központi Bizottságába különböző vállalatok képviselőit választották be. Itt olyan információkhoz juthattak, és olyan döntéshozókkal kerültek kapcsolatba, akikkel egyébként másképp soha nem találkoztak volna, illetve azok, akik nem voltak benne, nem találkozhattak. Mindezek által előbb jutottak információhoz a többieknél, befolyásolhatták a majdani döntéseket, felkészülhettek elkerülhetetlen döntések következményeire, amelyek elvárásként vagy utasításként kerülnek vissza hozzájuk. A rövidrezárás hierarchián belül vagy azok között, majd a hierarchián belüli, illetve azok közötti függőségi szálak együttesen visszacsatolási hurkot hoznak létre. Ezek a visszacsatolások további egyenlőtlenséget építenek bele a szerkezetbe a függőségek és az érdekérvényesítés szempontjából. Mivel mind összekötő szálak, mind a rövidre záráások politikai racionalitás alapján jöttek létre, az szerkezetbe épült egyenlőtlenség is politikairacionalitás-alapú.

Ennek a szerkezetnek nagyon egyszerű *kapcsolódási elvei* vannak: egyrészt ezek az összekötő szálak csak a párhierarchiából indulhatnak ki, hiszen ezek a pártnak a hatalmi eszközei; a két hierarchián átmenő rövidre záráások viszont (éppen azért, mert a hurkot az összekötő szálak segítségével alakítják ki) csak az állami (nempárt-) hierarchiából indulhatnak ki.

Nemcsak alapvető kapcsolódási elvek voltak, hanem *működési elvek* is épültek erre a szerkezetre. Mivel hierarchiákon belül minden döntéshozó kézben tartott függőségi szálakat, de csak a párthierarchián belüli döntéshozók kezében voltak olyan függőségi szálak, amelyek minden más hierarchián belüli döntéshez kapcsolódtak, ezért a függőségek politikailag monopolizáltak voltak. Mivel ugyanezen szálak igénybevételével zajlott az érdekérvényesítés, valamint az erőforrások kivonásával, illetve elosztásával kapcsolatos döntések, ezek is közvetve vagy közvetlenül politikailag monopolizáltak voltak.

Ebben a szerkezetben a döntéshozó kettős helyzetbe került, és kettős szerepe volt: helyzeténél fogva egyszerre kézben tartója és fogva tartottja volt a függőségi szálaknak. Ezért egy-egy döntéshozó kettős funkciót töltött be: a folyamodót és az elosztót egy entitásba tömörítette. Ez a helyzet és funkció összetett strukturális motivációt hozott létre: mint kézbentartó a monopolisztikus közegben egyszerre volt képes és kénytelen beavatkozni, mert ha nem, pozícióját veszítette; mint fogvatartott kiszolgáltatottja volt a függőségi szálaknak, egyben érdeke is volt azok fenntartása, sőt sűrítése, mert ha nem, szintén pozíciót veszített volna a többiekkel szemben az elosztás során. Ez a strukturális állapot politikailag racionális magatartást idézett elő: a képesség és kényszer a beavatkozásra, illetve a kiszolgáltatottság és érdek ennek fenntartására együttesen biztosítják a szereplők politikailag racionális magatartását és egyben a szerkezet összetartó erejét. Képesség, kényszer, kiszolgáltatottság és érdek egyszerre biztosítja az egyéni pozíció újratermelődésének feltételeit és korlátait, hiszen ezek révén történik a források vonzása, a források kivonása, azok elosztása és a beavatkozásokkal szemben az ellenállás. A képességek és vele a korlátok azonban nem egységesek: függenek az egyéni döntéshozó szerkezetben elfoglalt helyétől s alkupozíciójától: ennek alapján beszélhetünk az újratermelődés kemény vagy puha korlátairól. Mindezek alapján állíthatjuk azt, hogy a politikailag racionális szelekció következtében egyenlőtlen volt a forrásvonzás, -kivonás, -elvonás, illetve az ellenállás képessége. Tehát a szerkezetben politikailag racionális szelekció, illetve politikailag racionális önreprodukciós képesség jött létre.

Tehát politikai racionalitás alapján alakultak ki a szervezet kapcsolódási céljai és eszközei, a beépített egyenlőtlenségek, a függőségek, az érdekérvényesítés, a forráskivonás és -elosztás és a szelekciós szempontok. Ez viszont *reprodukciós csapdát* épített be a szervezetbe, mert politikai racionalitás alapján jött létre az önreprodukció, a gazdasági hatékonyság motívuma nem volt jelen a szervezetben sem annak dinamikájában, így az önreprodukció egyben önromboló folyamattá is vált.

Mindaz, amit eddig elmondtam – az alapelemek, a kapcsolódási elvek, a működési elvek, a szelekció, az egyenlőtlen érdekérvényesítés és a csapdák – minden rendszerben megvannak, különböző térben, időben és aggregációban, a szervezet fejlődésében vagy sorvadásában is megtalálhatók. Ezeket a vonásokat *önhasonlónak* nevezem. Mégis nagyon különbözően működtek ezek a rendszerek.

Mi az oka ezeknek az eltéréseknek?

Az eltéréseknek szerkezeti háttere van: az egyes alapelemek eltérő eloszlásából kialakuló kombinációk hozzák létre az eltérő hatalmi eloszlást, anélkül, hogy az önhasonló vonások sérülnének. Nem mindegy, hogy a hierarchia szálain hozott döntések mennyire szigorúak, milyen mélyre nyúlnak; honnan indulnak ki az összekötő szálak a párthierarchiában, milyen sűrűk, milyen területeket fednek le a nem párthierarchiában, ott milyen mélyre nyúlnak. Az sem mindegy, hogy a visszacsatolások honnan indulnak ki, hova érnek, milyen gyakoriak és mennyire halmozottak, hierarchián belül léteznek, vagy a két hierarchia között is, változó továbbá az is, hogy az állami hierarchián belül mennyire centralizált vagy decentralizált az erőforrások kivonásának, illetve elosztásának felelőssége. Az alapelemek helyzeti változatosságából kialakuló kombináció hozza létre az eltérő szerkezeti eloszlást. Az eltérő eloszlások három jellegzetes csoportját határoztam meg, és ezeket önkizsaroló, önbomlasztó, illetve önzugorító mintázatnak neveztem. Az egyes kombinációk mintázatba sorolása a szerint történt, hogy hol vannak az összekötő szálak kiindulási pontjai a párthierarchiában; hol van az elosztás,

illetve erőforrás-kivonás lehetősége az állami hierarchiában; illetve a gazdaságból kiinduló visszacsatolások mennyire erősek. Mindhárom mintázat dinamikájában ott rejlik az önfelemésztés folyamata, csak az a szerkezeti eloszlástól függően eltérő módon zajlik. Egy-egy konkrét példa érzékelhetőbbé teszi a mintázat szerkezeti és dinamikai sajátosságait. Az első mintázat a romániai, a második egy magyarországi, a harmadik pedig a kínai pártállam működésére jellemző.

Az önkizsaroló típus esetében az összekötő szálak centralizáltak, az erőforrás-kivonás, illetve -elosztás centralizált, és nincsenek vagy nagyon gyengék a visszacsatolások. Ez azt is jelenti, hogy nagyon gyenge a szerkezeten belül az érdekérvényesítő és ellenállóképesség. Emiatt ebben a mintázatban olyan eszközöket lehet alkalmazni az erőforrás kivonására, illetve elosztására, amelyet akarnak, oda lehet átcsoportosítani, ahova akarnak, mert a belső ellenállás a szerkezetben kicsi. E mintázatban az erőforráskivonás és -elosztás eszköze az erőltetett átcsoportosítás. Mivel az ellenállóképesség kicsi a szervezetben, az újratermelődés akadálytalanul folyik, a szerkezet alig változik, de az újratermelődés politikai racionalitása miatt a társadalmi-gazdasági feszültség egyre nő, ennek következtében ez a fajta hatalmi mintázat hirtelen összeomlással szűnik meg. Ez után történik egymásra torlódva a gazdasági és a politikai átalakulás, hosszú gazdasági válsággal és nagyon nehéz alkalmazkodási folyamattal kísérve.

Az önbomlasztó mintázatban centralizált az erőforrás-kivonás,-elosztás, az összekötő szálak is relatíve centralizáltak, viszont nagyon erős visszacsatolások vannak a szerkezetben, ezért az ellenállóképesség is viszonylag erős. Az ellenállóképesség miatt az erőltetett erőforrás-átcsoportosítás nem elég hatékony, emiatt az újratermelődés során a szerkezet viszonylag gyakran ütközik erőforráskorlátokba. Ilyenkor a szerkezet összetartó ereje gyengül, és ekkor kerülnek felszínre a hálón belül az erőforrást mobilizáló és decentralizáló reformok, amelyekre a vezetés fogékony az elosztás forrásainak létrejötte érdekében. Így ezek hozzásegítik a szerkezetet egy ideig az újratermelődéshez. Az elvonás és elosztás politikai racionalitása, valamint a visszacsatolások működése következtében a szer-

kezet ismétlődően keményedő reprodukciós korlátba ütközik, amely újabb kohéziócsökkenéssel és újabb reformokkal jár. Az ismétlődő decentralizáló reformok következtében növekszik az a terület, ahol a tevékenységstruktúrát, a pozícióstruktúrát, a szervezeti struktúrát és az egyéni döntéshozókat már nem tudják átfedni. Emellett, bár elosztható erőforrások a hálón belüli reformok révén időszakosan keletkeznek, a gazdaság várt dinamizálódását és a gazdasági hatékonyság növekedését – a politikai racionalitás alapján történő szelekció és az ennek alapján újratermelő szerkezet nem tudja elérni. Az elmaradt gazdasági és hatékonyságnövekedés, a megvalósulatlan várakozások a párt legitimitását folyamatosan csökkentik, amit a reformok eszkalációjával, az összekötő szálak decentralizációjával, tapadási területeik és gyakoriságuk csökkentésével, valamint a függőségi szálak visszavonásával, a megmaradók gyengítésével próbálnak ellensúlyozni. A háló bomlása lehetővé teszi a horizontális kapcsolatok létrejöttét és megerősödését, ami az új politikai szféra csíráit hordozza. E folyamatban tehát a sajátos és háló fokozatos bomlása és az evolúció, vagyis az átalakulás először a politikai szférában jön létre.

Az önzugorító hatalmi mintázat relatíve decentralizált összekötő szálakat és erőforrás-kivonást, -elosztást jelent, és erősek a visszacsatolások a rendszerben. A decentralizált erőforrás-kivonás és -elosztás képessége, valamint a visszacsatolások léte erőteljes ellenállóképességet hoz létre a szerkezetben. Ennek következtében sem az erőltetett erőforrás-átcsoportosítás, sem a decentralizáló reformok nem elég erőteljesek az erőforrás-teremtés szempontjából, így a keményedő szerkezeti korlátba ütközés és kohéziócsökkenés az újratermelés során jóval gyakoribb, mint az előző mintázatban. A kohézió létrehozása és fenntartása érdekében az elosztható erőforrás megszerzésére a döntéshozóknak a hálón kívül van csak lehetőség. Emiatt egyre nagyobb teret kap a hálón kívüli erőforrásteremtés, a helyi magáncégek létrejöttének és külföldi cégek vonzása, infrastrukturális és intézményi háttérének megteremtése. Ez a folyamat a makrogazdasági növekedés mellett viszont egyszerre relatíve és abszolúte csökkenti a hálót. Relatíve azért, mert a hálón kívül működő gazdasági szféra növekedésével

(evolúciójával) relatíve csökken a hálón belüli gazdasági szféra. De csökken a háló abszolút mértékben is: ahogy növekszik a külső gazdasági és intézményi szféra, az magához vonzza ki a még a hálón belül levő, versenyképes forrásokat, intézményeket, munkaerőt, s ez a háló lecsupaszításához, kiürüléséhez vezet. A keményedő újratermelődési korlátok hatására elosztási funkciók szűnnek meg a hálóban, amely a meglevő szálak gyengülését vagy visszavonását okozza. Gyengülést okoz az külső források bevonása is, alternatív erőforrások, szervezetek, érdekek és magatartások létrehozásával és a párt befolyásának csökkenésével. A szűkülő szelekció és a terhek decentralizálása következtében növekvő számban zárnak be állami vállalatokat, illetve privatizálnak, s ez a háló szálainak elszakadásához vezet. A bomlási és az evolúciós folyamat egymást táplálja: minél nagyobb a hálón kívüli szféra, annál nagyobb a verseny nyomása a hálón belüli, ami a reprodukciós korlátot tovább keményíti, ami további bomlást és hálón kívüli evolúciót indukál. Emiatt ebben a mintázatban először történik a gazdasági átalakulás.

A három mintázat lehetővé teszi, hogy helyére tegyük az összehasonlító szakirodalomban zajló vitákat, amelyek azt feszegetik, hogy alulról vagy felülről jövő reformok kellenek-e, fokozatosan vagy sokkterápiaszerűen, előbb gazdasági vagy előbb politikai átalakulás legyen-e, autoriter rendszerben vagy demokráciában ideálisak-e a reformok. A szerkezet ugyanis meghatározza a belső ellenállóképesség mértékét, ami szerkezetkonform eszközök alkalmazásához vezet, ami viszont az átalakulás sorrendjét is meghatározza. A mintázatfüggő sorrend pedig eldönti, hogy milyen gazdasági feltételek mellett történhet a politikai átalakulás, és milyen politikai feltételek mellett történik a gazdasági átalakulás.

Ennek alapján az önkizsaroló típusban reformok egyáltalán nem történnek, s hirtelen összeomlás után az egyes alszférák átalakulása egymásra halmozottan, elnyúló gazdasági és politikai krízis mellett zajlik. Az önbomlasztó rezsimben felülről történő, fokozatos reformok zajlanak autoriter körülmények között, és előbb politikai átalakulás jön létre. Demokratikus politikai feltételek mellett zajlik

a gazdasági átalakulás, alulról és felülről jövő reformok révén. Az önzugorító mintázatban pedig autoriter rendszerben, alulról, illetve felülről jövő, fokozatos bomlás és evolúció zajlik, előbb gazdasági szférában.

Lássuk Kína helyét a hatalmi mintázatokban! Mint említettem, a harmadik (önzugarító) mintázathoz tartozik a kínai pártállami szerkezet, mely az ötvenes évek végétől, többszöri decentralizációs kampány során (egy önkizsaroló, tehát első típusú, sztálinista szerkezet szétverésével) jött létre, és 1979-re stabilizálódott. A decentralizáló reformok folyamatosak, ez végigkíséri az egész kínai reformtörténetet, csak a decentralizáció tartalma változik, mert először erőforrásokat, erőforrások feletti döntéseket is decentralizálnak, később már főleg a felelősséget és a terheket decentralizálják, illetve még el is vonnak nyereséget termelő egységektől (erőforrás-teremtési) lehetőségeket. A relatív zsugorítást kiváltó eszközök körülbelül a 90-es évek elejétől növekedtek, gyorsultak fel, ami a hálón kívüli szféra növekedését jelentette. Az abszolút zsugorodást előidéző folyamatok pedig a 90-es évek második felétől erősödnek fel. Ez részben a háló kiürülésével jár: értéktranszfer történt, a munkaerő, az eszközök, a tőke átszivárgása következtében hatékonyabb szervezetek jöttek létre. A háló gyengül is, a magántőke beáramlása következtében például a egyes vállalatoknál a párt szerepe lényegesen kisebb, sőt, vannak olyan egyes vállalatok, ahol párttagság sincsen. Rövidül is a háló azáltal, hogy felszámolnak, megszüntetnek vállalatokat, illetve a privatizáció során egyes vállalatok kikerülnek a hálóból. A háló saját maga vissza is húzódott, részben félszabad választások következtében a hierarchia utolsó két szintjén, melyeket ugyan a párt szervezett, de mégis több jelölt közül lehetett választani. A háló a beáramló magántőke és magánvállalkozók következtében pluralizálódott, és a zárt csatornák nyitottabbá váltak, az irányítás racionalizálása pedig az elosztó funkciók és szervezetek csökkenésével, valamint a visszacsatolások ritkításával jár. A hálón belül differenciált gazdasági recesszió, a hálón kívül gazdasági növekedés zajlik, a hálón belüli feszültségek – területek

között, területeken belül, város és vidék, az egyéni jövedelmek differenciálódása következtében – növekszenek, ezek elsimítása a gazdaságpolitika legnagyobb kihívása a legitimitás fenntartása érdekében.